

Vierdiget før skolen

Vibereder, køer og tang

Vierdiget de sidste 200 år før skolen

»Jeg har selv som Dreng fundet adskillige Vibereder ude bag Vejrdiget, hvor det tuede Terræn var et søgt Tilholdssted for Viberne og det var i dejligt Foraarsvejr en herlig Sport at gennemsøge Tuerne og meget interessant at finde en Rede med Æg i, for Skrabere, (et paabegyndt Redehul uden Rede og Æg) dem var der nok af. Og var man heldig at finde en Viberede med 1 Æg i, saa gjaldt det bare om at skaffe sig et Pejlemærke, saa man kunde finde Reden igen næste Gang man kom derud, helst en to til tre Dage senere, for saa var der jo Mulighed for at finde 3 eller 4 Æg i Reden. Ofte gik det jo saadan, at næste Gang man besøgte Redestedet var der ikke 4 Æg men en tom Rede, der var andre der havde været lige saa heldige og fundet Reden, maaske Dagen før. Fandt man en Rede med 3 eller 4 Æg i, gjaldt det om at faa Ægene klarer, det skete ved at lægge dem i en Vandpyt, og hvis de stod lodret i Vandet havde Viben begyndt at ruge og saa maatte man ikke tage Ægene, laa de derimod vandret paa Bunden af Vandhullet, saa var de klare og saa tog man dem med hjem, kogte dem og nød dem som delikat Paalæg til Aftensmaden«.

Børnene i Dragør har i århundreder gået til Vierdiget og ud bag det for at finde fugleæg. Der findes en fortælling om en episode fra 1772 om Bodil på 14 og Hermann på 10, som sammen med faderen Christen Nielsen Bødker paa Dragøe, var derude på jagt efter vibeæg. Om morgenen Langfredag gik de hjemmefra og ud til fælleden bag »Vejrdiget«. De havde sikkert forestillet sig en dag med nogenlunde samme stemning som i beretningen ovenfor. Men det kom til at gå noget anderledes. Børnene kom i løbet af dagen bort fra faderen under legen og eftersøgningen efter æg, og pludselig blev det dårligt vejr. Det blev snestorm, og Bodil og Herman kunne hverken finde fader, vej eller hjem. De gemte sig for stormen bag nogle store sten nede ved stranden, og der kunne faderen til gengæld ikke finde dem. To dage senere, Første Påskedag blev de fundet døde ved stenene. De blev begravet på Store Magleby Kirkegård 22. april 1772. Så langt ude lå Vierdiget i 1772!

På et kort fra 1775 kan man se hvorfor. Der er langt fra Dragøe til den Hollænderbye, der ligger for enden af den lige Landevæj. Hollænderbyen fylder meget mere i udstrækning end Dragør, og Vierdiget er indtegnet på kortet som et dige, der strækker sig et kort stykke i sydlig retning fra Hollænderbyen og derefter i sydøstlig retning til det sted, der i dag har adressen Vierdiget. Diget kunne virke som et beskyttelsesdige - og det var nok opbygget af sten og tang. Tang hedder på hollandsk wier, så det passer jo godt nok. Kortet afgrænser omhyggeligt Dragøe fra alle de omkringliggende landområder. Med god ret. For byen havde ikke del i dem. Først med udskiftningen i forbindelse med de store landboreformer fik Dragør de områder langs stranden, som indtil kommunesammenlægningen i 1974 gav den gamle kommune en underlig langstrakt form.

Udskiftningen blev forhandlet i mange runder og over mange år. Bønderne i St. Magleby var først ikke meget for overhovedet at overlade ret meget til Dragør. Man ville faktisk helst spise beboerne af med et lille område syd for byen - nok til at græsse et dusin køer. Den 25. marts 1809 brændte en tredjedel af St. Magleby imidlertid ned. Dels satte det skub i udskiftningen, dels gjorde det bønderne til at tale med for Dragør. Nu fik byen pludselig tilbudt 200 tønder land på vilkår, som stort set var tilfredsstillende. Der var bare lige prisen. Efter lange forhandlinger gik bønderne ned fra 15000 rigsdaler til 6000 rigsdaler. Derved fik Dragør områderne fra byen og sydpå langs kysten. Det var enge og diger. Dog skulle der stadig betales skat af jorden til St. Magleby, og områderne måtte ikke opdeles i parceller for at blive udnyttet til boliger og lignende. Da dette blev nødvendigt alligevel sidst i 1800-tallet, stillede bønderne økonomiske krav for at ophæve betingelsen om opdeling. Kravene var først for strenge, til at Dragør kunne gå ind på dem, men lidt hjalp det, behovet blev større, kravene ligesådan, og til sidst måtte der betales 30.000 kroner for ophævelsen af forbudet mod at bygge. Det beløb blev betalt på Fandens Fødselsdag i 1906, og det hedder sig, at bønderne i St. Magleby »samledes hos Kroejer Bacher« og der blev de temmelig længe, idet »Klokken blev fire, før man atter skiltes efter en behagelig tilbragt Aften«.

Men der skulle stadig betales skat til St. Magleby. Det holdt først op i 1912. For at få det gennemført måtte Dragør betale 25 års skat af området til St. Magleby. Dragør har altså betalt for områderne i alt tre gange. Selv Københavns Amtsråd kunne se, at det var lige i overkanten af det rimelige, det der var sket.

Men sådan blev det i hvert fald. Vierdiget har Dragør helt og fuldt gjort sig fortjent til!

De underligt krogede veje, grænser og skel i de egne af kommunen er altså en anden konsekvens, der har at gøre med de ændringer i landskabet, der fulgte med udskiftningerne.

Da områderne nu var blevet Dragørs, blev de da også brugt til noget fornuftigt. Engene syd for byen brugtes af byens blegere. Helt op på den anden side af år 1900 blev bleggerhåndværket drevet som familievirksomhed i Dragør. Det bestod i at koge og skylle lærred i 40-meters-ruller og derefter strække det ud til blegning af solen. Det har jo krævet adgang til noget areal. Skibsfører Alfred L. Schmidt har i sine erindringer beskrevet det sådan her:

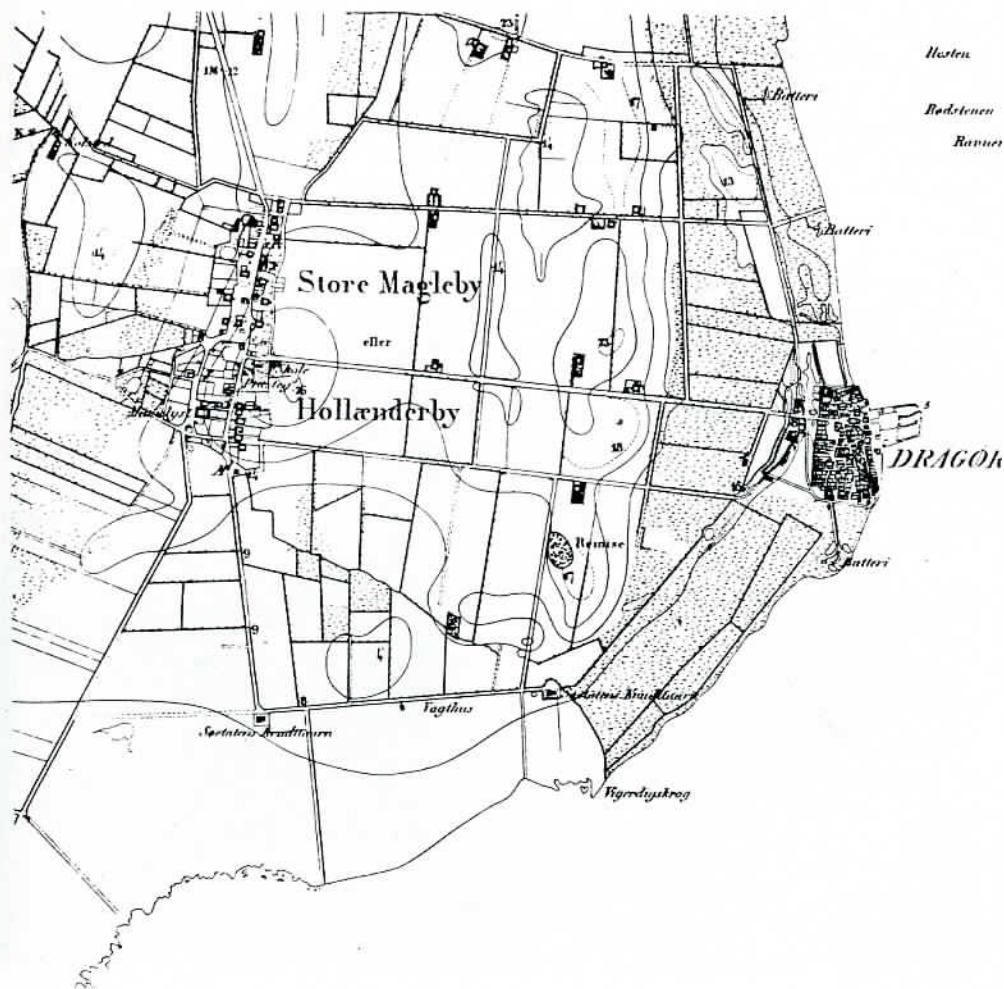
»I den gode tid var blegen næsten optaget over det hele. Der var først den første eller indre bleg (nærmest byen), så kom anden eller mellemste bleg og så Sylten - den yderste - som ikke blev brugt så meget. Det var for langt væk. Tøjet blev kørt ud i stranden på syd og skyllet 4-5 gange i løbet af sommeren og så strakt ud igen«.

Indtil man havde lov at privatisere ejendomsretten til arealerne, skulle de enkelte blegere altså leje dem af byen. Det gjorde de efter auktion. I Amager Avis den 10. november 1906 ironiserer en utilfreds landmand i et læserbrev over, at prisen på leje af blegerne var steget voldsomt ved den nys overståede auktion:

»Uden at nyse bød de Blegene i Sylten op fra ca. 5 Kr. til 15, og den Bleg, der tidligere har været den dyreste, blev betalt med 80 Kr. i Stedet for som tidligere med 26 Kr. Lejemaalet gælder for 5 Aar.

Vi andre Skatteydere kan jo kun være glade for Blegernes Velgørenhed mod Byens Kasse, men jeg haaber, at Bybestyrelsen vil pille dem lidt under Vingerne, naar de opgiver deres Skatteindtægt«.

Enten var konkurrencen hård eller også tjente de godt i blegerfaget! De arealer, det drejede sig om, er aftegnet på det kort fra 1800-tallet, der kan ses på illustrationen. Det er de tre firkanter i området syd for byen.



Men der var jo ydermere et område uden for blegerne. Det blev også udnyttet. Samme Alfred L. Schmidt har også noget at sige om det:

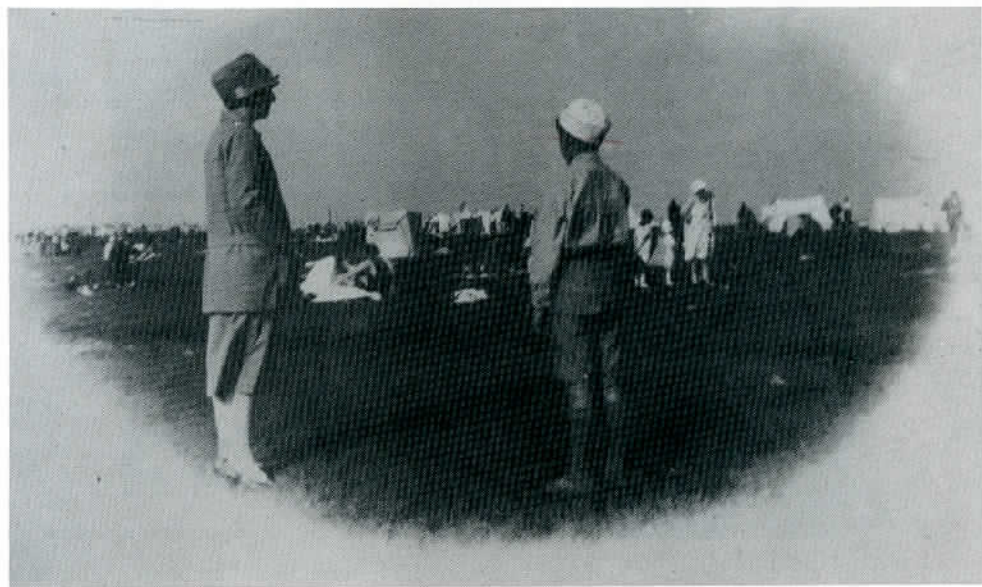
»Der var mange, der holdt køer herude, de tre bøndergårde havde mange, men private havde undertiden 1 à 2 køer. Mælken solgte man fra gården til forbrugerne i byen. Køerne græssede om sommeren i »Dalen«, der hvor alderdomshjemmet m.m. ligger - men da anlæget blev plantet og måske også før, kom de ud bag Vierdiget, som var adskilt fra engene og blegen med diger.

Først i 70erne var kun en lille del sydvest for Vagtboden indhegnet og dyrket. I Vagtboden boede den mand, der havde opsyn med de to krudthuse eller krudttårne, som ligger på Krudttårnsvej. Alt det øvrige - med alle de små tuer - som om efteråret var beklædt med lyng - var græsmark. To steder var der gravet små damme med dybt vand for at køerne kunne drikke. Ved grænseskellet mellem Dragør og St. Magleby kommune måtte Dragør sætte pæle med lægtere på et godt stykke ud i vandet for at hindre køerne i at gå ind på St. Magleby område. Det kaldtes rækken - en benævnelse som gamle folk brugte i lang tid.

Der var to ældre mænd - begge boende i fattighuset ved Stormgade - der vogtede køerne. Deres efternavne husker jeg ikke. Den ene hed Dirk - han var pukkelrygget og blev aldrig kaldt andet end Pukkeldirk. Den anden - en velnæret fyr med Skråsovs løbende ved mundvigene - gik under navnet Ole Balsen. Han var en gemytlig mand, der godt kunne lide at snakke med børn.

De fik deres mad bragt ud, hvor de var med køerne - en dags kost var lønnen for hver ko. Om de fik noget ellers, ved jeg ikke.

Når høet var høstet i engene, fik køerne også lov til at græsse der«.

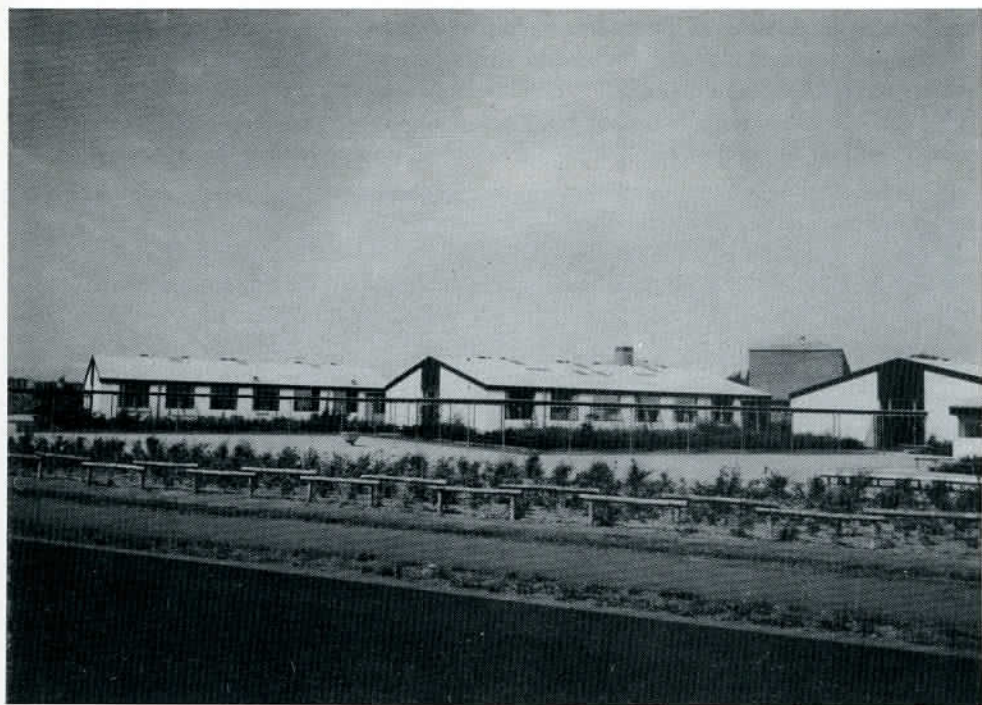


Børnene kunne også dengang (70erne er altså 1870erne) komme på Vierdiget - og de kunne fornemme, hvornår en voksen kunne lide børn ! Men der var andre grunde til at komme på Vierdiget, eller bag det, end jagt på vibæg eller snaksomme voksne. Det er igen Alfred L. Schmidt, der har ordet:

»En anden Slags Indsamling af Brændsel var at sanke Kokasser, især bag Vierdiget. De skulde rigtig passes, vendes flere Gange, og naar de var knastørre, i Sækken med dem og hjem. Brændselværdien har næppe været stor. Det var til at brænde paa de aabne Ildsteder eller Bilæggere.«

Hele stykket blev ved med at være åbent i mange år, og boligerne begyndte først at komme efter anden verdenskrig. Så gik det imidlertid også hurtigt. Strandjægervej og Engparken blev bygget - og fyldt op, og så videre og så videre.

Der blev brug for en skole. Den skulle ligge ud for det gamle vierdige, over for Sylten. Det blev besluttet, at den skulle være »færdigsyet«, som det hed i Dragør-Nyt 8. oktober 1962. Det betød, at et nyt system, det såkaldte elementbyggeri, skulle bruges. Undren-de berettede Dragør-Nyt, hvordan skolen næsten blev bygget i Hobro og så transporteret til Amager.



Aviser var ikke så kritiske dengang, så meget høfligt forespurgte man hos entreprenøren, hvordan det så forholdt sig med indretningen. Beskeden var, at det var overladt til en række navngivne lokale folk:

»K. B. Nielsen skal sørge for de sanitære installationer. Bülov har tømrerarbejdet og Svendsen de elektriske installationer og malerarbejdet er også en mester fra Dragør«.

Dragør-Nyt var som også andre lokale blade bekymret over beliggenheden. Hvordan skulle det gå de stakkels børn, når skolen sådan lå lige ud til hav og blæst og alskens natur? Man refererede i samme nummer en samtale med den kommunale bygningsinspektør:

»Det bliver en skole med en enestående beliggenhed - nær hav og strand - men...«. »Joh, vi har tænkt på det«, svarer hr. Stautz med et smil, »der bliver først og fremmest en bred læbeplantning rundt om hele skolen og især ud mod strandsiden og desuden har vi tænkt at forsænke noget af legepladsen, så den ligesom danner en gryde, hvor der vil blive lunt og dejligt - og så må man jo også regne med, at børnene er vant til klimaet - det er jo her, de bor og færdes - på den dejlige, friske sydstrand«.

Vierdiget var altså stadig for børn, men på en anden måde. Vierdiget blev kommunalt for alvor, og i hvert fald åbningen blev officiel og ikke alt for præget af børn. Amagerbladet refererede skolens åbning udførligt og havde følgende anmeldelse af byggeriet: *»Den er uhyre velindrettet. Lokalerne er lyse og smukke. Både for lærere og elever, såvel som for læge og tandlæge. Inventaret virker hensigtsmæssigt og solidt, og man møder lyse og venlige farver overalt«.*

Der var kun et enkelt aber dabei: »Der er halvtag, javel, men hvis det skulle finde på at regne, og der bare er vindstyrke 3-4, så bliver eleverne ganske givet våde - og det er upraktisk«.

Man kunne jo næsten frygte, hvordan det skulle gå børnene. Amagerbladet var igen på besøg efter et år. Det gav anledning til en artikel med overskriften »Dragørs nye skole holdt sine løfter«, - og en i øvrigt forbløffende aktuel samtale med »landets yngste skoleinspektør«.

Det gamle Vierdige er stadig noget for børn.

Skrevet på grundlag af materiale udlånt af Dragør Lokalkiv.

J. Normann Jørgensen

